

21 Cdo 2593, 2612/2010

Rozdíl mezi pracovněprávním a občanskoprávním nárokem na náhradu škody

Pro závěr, zda odpovědnost za škodu má povahu pracovněprávního nároku ve smyslu ustanovení [§ 172 zák. práce](#) nebo občanskoprávního nároku ve smyslu ustanovení [§ 420 odst. 1](#) obč. zák., není samo o sobě významné, zda zaměstnanec porušil povinnosti uložené mu zákoníkem práce nebo jinými právními předpisy; rozhodující je to, zda činnost, kterou byla zaměstnancem způsobena škoda jeho zaměstnavateli, postrádá či nepostrádá místní, časový a zejména věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů škůdce.

ROZSUDEK

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Ljubomíra Drápala a soudců JUDr. Mojmiry Putny a JUDr. Zdeňka Novotného v právní věci žalobce ELTON hodinářská, a.s. se sídlem v Novém Městě nad Metují, Náchodská č. 2105, IČO 25931474, zastoupeného JUDr. Ing. Tomášem Matouškem, advokátem se sídlem v Hradci Králové, Dukelská č. 15, proti žalovanému J. J., zastoupenému Mgr. Markem Dianem, advokátem se sídlem v Hostinném, B. Němcové č. 400, o 1.513.459,- Kč s úroky z prodlení, vedené u Okresního soudu v Náchodě pod sp. zn. 4 C 152/2006, o dovolání žalobce proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. března 2010 č.j. 20 Co 521/2007-210 a proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. března 2010 č.j. 20 Co 5/2010-213, takto:

Rozsudek a usnesení krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v Náchodě ze dne 13. května 2008 č.j. 4 C 152/2006-160 se zrušují a věc se vrací Krajskému soudu v Hradci Králové k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobce se žalobou podanou u Okresního soudu v Náchodě dne 28.7.2006 domáhal, aby mu žalovaný zaplatil 1.513.459,- Kč s úroky z prodlení, které vyčíslil. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že žalovaný byl podle pracovní smlouvy ze dne 22.8.1995 zaměstnancem společnosti Elton hodinářská s.r.o. (později PRIM, s.r.o.), u které vykonával práci na obchodním úseku jako obchodní referent, a že v dodatku k pracovní smlouvě ze dne 1.2.1998 se zavázal, že "nebude uzavírat vlastním jménem nebo na vlastní účet smlouvy o obdobné nebo shodné činnosti, ohledně které je uzavřena pracovní smlouva". Žalovaný však uvedený závazek porušoval a na vlastní jméno a účet jako osoba podnikající podle živnostenského zákona prováděl nákupy hodinářského zboží, které následně se ziskem prodával třetím osobám, a některé tyto osoby potom prodávaly toto zboží jeho zaměstnavateli; žalovaný byl pro toto jednání rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23.2.2005 č.j. 9 T 13/2004-522 uznán vinným spácháním trestného činu zneužívání informací v obchodním styku podle ustanovení § 128 odst.1 a 3 trestního zákona a svému zaměstnavateli tím způsobil škodu v celkové výši 1.513.459,- Kč. Žalobce se stal věřitelem této pohledávky za žalovaným na základě smlouvy o postoupení pohledávky, kterou uzavřel dne 5.1.2005 se správcem konkursní podstaty zaměstnavatele žalovaného (společnosti PRIM, s.r.o.).

Podáním ze dne 30.5.2007, které došlo soudu prvního stupně dne 31.5.2007, žalobce sdělil soudu, že vymáhanou pohledávku postoupil na základě smlouvy ze dne 15.5.2007 Ing. J. H. a navrhl, aby "nabyvatel pohledávky" vstoupil do řízení na místo žalobce; k podání připojil prohlášení Ing. J. H., že se svým vstupem do řízení souhlasí.

Okresní soud v Náchodě usnesením ze dne 7.6.2007 č.j. 4 C 152/2006-85 připustil, aby do řízení na místo dosavadního žalobce ELTON hodinářská, a.s. se sídlem Náchodská 2105, Nové Město nad Metují vstoupil Ing. J. H. Dovolil, že "po zahájení řízení nastala právní skutečnost, jejímž důsledkem je převod pohledávky" z dosavadního žalobce na nabyvatele Ing. J. H., a že "k této právní skutečnosti došlo na základě smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 15.5.2007".

K odvolání žalovaného Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 20.12.2007 č.j. 20 Co 521/2007-105 usnesení soudu prvního stupně změnil tak, že zamítl návrh, aby "místo s žalobcem ELTON hodinářská a.s. bylo nadále jednáno jako se žalobcem s Ing. J. H.". Dovolil, že předmětem řízení je pracovněprávní nárok (náhrady škody vzniklé z důvodů porušení pracovněprávních povinností žalovaného) a že na tuto povahu vymáhaného nároku nemělo vliv ani to, že byl postoupen na žalobce "v rámci konkursního řízení" vedeného na majetek zaměstnavatele žalovaného. Protože "podle ustanovení § 249 odst. 1 zákoníku práce může k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů dojít jen v případech stanovených zákoníkem práce nebo zvláštním právním předpisem", protože "je vyloučeno, aby přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů nastal jen na základě smlouvy (dohody) zaměstnavatele s jiným subjektem, aniž by šlo o smlouvu, s níž zákoník práce nebo zvláštní předpis přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů spojuje", a protože "s uzavřením smlouvy o postoupení pohledávky podle [§ 524](#) a násl. občanského zákoníku ani zákoník práce a ani zvláštní právní předpis nespojují přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů", není "smlouva o postoupení pohledávky, jejímž předmětem je nárok z pracovněprávních vztahů, takovou právní skutečností, která by byla způsobilá mít za následek přechod práva z pracovněprávních vztahů na jiného". Návrhu na "vyslovení procesního nástupnictví" podle [§ 107a](#) občanského soudního řádu proto nelze vyhovět.

Okresní soud v Náchodě poté rozsudkem ze dne 13.5.2008 č.j. 4 C 152/2006-160 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradu nákladů řízení 85.660,- Kč k rukám advokáta Mgr. Marka Diana. Dospěl k závěru, že "předmětem řízení je pracovněprávní nárok" a že "z úpadce PRIM, s.r.o. nemohla na žalobce platně přejít pohledávka uplatněná za žalovaným, jejímž předmětem je nárok vyplývající z porušení povinností z pracovněprávních vztahů", neboť smlouva o postoupení pohledávky, jejímž předmětem je nárok z pracovněprávních vztahů, je neplatným právním úkonem podle ustanovení § 242 odst. 1 písm. a) zákoníku práce a není způsobilá přivodit přechod (převod) práva (nároku z pracovněprávních vztahů) na jiného. Protože žalobce není ve věci aktivně legitimován, nemohlo být žalobě vyhověno.

K dovolání žalobce Nejvyšší soud ČR usnesením ze dne 19.11.2009 č.j. [21 Cdo 3428/2008](#)-192 zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 20.12.2007 č.j. 20 Co 521/2007-105 a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Dovolací soud se ztotožnil s odvolacím soudem v tom, že smlouva, kterou by byl zaměstnavatelem postoupen jeho pracovněprávní nárok na jiného, aniž by šlo o smlouvu, s níž zákoník práce nebo zvláštní právní předpisy spojují přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů, je neplatná (okolnost, zda k takové smlouvě došlo "v rámci konkursního řízení" nebo mimo něj, je nerozhodná) a nezpůsobilá přivodit přechod nebo převod práv z pohledu ustanovení [§ 107a](#) o.s.ř. Vzhledem k tomu, že odpovědnost za škodu má povahu pracovněprávního nároku, jen jestliže ji zaměstnanec způsobil "v mezích plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním", vytknul odvolacímu soudu, že při svém rozhodování nezávažil též to, zda žalovaný ve své činnosti nevybočil (nemohl vybočit) z mezí plnění svých pracovních úkolů a přímé souvislosti s ním, když "jako soukromý podnikatel fyzická osoba realizoval obchody na vlastní účet, zajistil poptávané obchody na vlastní účet u zahraničních dodavatelů, nechal je dovézt do České republiky a prodal je buď přímo sám či prostřednictvím dalšího zprostředkovatele odběratelům"; kdyby totiž žalovaný vybočil z mezí plnění pracovních úkolů nebo přímé souvislosti s ním, měla by (mohla by mít) žalobcova pohledávka povahu občanskoprávního závazku, způsobilého k postoupení jinému.

Krajský soud v Hradci Králové poté usnesením ze dne 16.3.2010 č.j. 20 Co 521/2007-210 změnil usnesení Okresního soudu v Náchodě ze dne 7.6.2007 č.j. 4 C 152/2006-85 tak, že zamítl návrh, aby "místo s žalobcem ELTON hodinářská a.s. bylo nadále jednáno jako se žalobcem s Ing. J. H.". Dovodil, že "nárok, který byl proti žalovanému uplatněn, je nárokem z náhrady škody podle zákoníku práce, když k újmě na majetku zaměstnavatele žalovaného došlo zaviněným porušením povinností uložených žalovanému ustanoveními § 73 odst.1 písm. d) a § 75 odst.1 zákoníku práce, tedy povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Činnost žalovaného, kterou měl svému zaměstnavateli způsobit škodu, podle názoru odvolacího soudu nepostrádala místní, časový a ani věcný vztah k plnění pracovních úkolů, když "během uzavírání obchodů s odběrateli, kdy vystupoval jako zaměstnanec společnosti PRIM, s.r.o., uzavíral některé obchody i jako živnostník, tedy svým jménem a na svůj účet", což "činil v pracovní době a používal při této činnosti i majetek svého zaměstnavatele (služební automobil, telefon aj.)."

Krajský soud v Hradci Králové současně k dovolání žalobce rozsudkem ze dne 16.3.2010 č.j. 20 Co 5/2010-213 potvrdil rozsudek Okresního soudu v Náchodě ze dne 13.5.2008 č.j. 4 C 152/2006-160 a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalovanému na náhradu nákladů odvolacího řízení 85.312,- Kč k rukám advokáta Mgr. Marka Diana. Odvolací soud z výsledků dokazování dovodil, že žalovaný způsobil svému zaměstnavateli škodu zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Zdůraznil přitom, že žalovaný "během uzavírání obchodů s odběrateli, kdy vystupoval jako zaměstnanec, uzavíral některé obchody i jako živnostník, svým jménem a na svůj účet", že tuto činnost vykonával "v pracovní době a používal při této soukromé činnosti služební automobil, telefon atd." a že za toto jednání byl žalovaný odsouzen pro trestný čin zneužívání informací v obchodním styku podle ustanovení § 128 odst. 1 a 3 trestního zákona. Žalovaný tím porušil povinnosti uvedené v ustanovení § 73 odst. 1 písm. d) zákoníku práce řádně hospodářit s prostředky svěřenými mu zaměstnavatelem, střežit a ochraňovat majetek (i duševní) zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele, a v ustanovení 75 odst. 1 zákoníku práce nevykonávat výdělečnou činnost shodnou s předmětem činnosti zaměstnavatele bez jeho předchozího písemného souhlasu a v příčinné souvislosti s porušením těchto povinností vznikla zaměstnavateli žalovaného škoda. Protože žalobce vymáhá proti žalovanému pracovněprávní nárok, který mu byl postoupen, není žalobce ve věci aktivně legitimován. Žaloba musela být již z tohoto důvodu zamítnuta.

Proti tomuto usnesení a rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že žalovaný způsobil svému zaměstnavateli škodu jednáním, které vybočilo z mezí plnění jeho pracovních úkolů. Žalovaný totiž vystupoval při uzavírání obchodů vlastním jménem a uzavíral obchody na vlastní účet, nepochybně tím nesledoval "z objektivního i subjektivního hlediska plnění pracovních povinností" a není důležité, zda to činil v pracovní době a zda k tomu používal prostředky zaměstnavatele. Názor odvolacího soudu ve svých důsledcích znamená, že by zaměstnavatel měl být odpovědný za jednání zaměstnance, kterým by způsobil škodu třetím osobám, ačkoliv "smlouvy byly uzavřeny jménem zaměstnance a na jeho účet a nikoliv jménem a na účet zaměstnavatele". Žalovaný byl pravomocně odsouzen za spáchání trestného činu podle ustanovení § 128 trestního zákona; kdyby informace, které získal při plnění svých pracovních povinností, žalovaný následně využil při plnění pracovních povinností nebo v přímé souvislosti s ním, nemohl by spáchat trestný čin zneužívání informací v obchodním styku a nemohl by ani jednat v rozporu se zájmy zaměstnavatele. Podle žalobce by nárok zaměstnavatele nemohl mít pracovněprávní povahu ani v případě, kdyby se stejné činnosti žalovaný dopustil až poté, co by rozvázal pracovní poměr a následně by v obchodním styku využil informace, které získal z pozice zaměstnance a které by nebyly doposud veřejně známé. Žalobce dále dovozuje, že převod pohledávky zaměstnavatele z náhrady škody, kterou mu způsobil zaměstnanec, se neřídí ustanovením § 249 zákoníku práce, že nárok na náhrady škody způsobené trestným činem zaměstnance lze postoupit jinému a že ani "případná neplatnost smlouvy o postoupení pohledávky nebrání v postupu podle ustanovení [§ 107a](#) o.s.ř.". Žalobce navrhl, aby dovolací soud obě rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaný navrhl, aby dovolací soud dovolání žalobce zamítl. Odvolací soud dospěl podle jeho názoru ke správnému skutkovému a právnímu závěru, že žalovaný jako zaměstnanec porušil povinnosti, které mu ukládá zákoník práce a pracovní smlouva, že v důsledku toho vznikla jeho zaměstnavateli škoda a že k vymáhání předmětné pracovněprávní pohledávky je aktivně legitimován pouze zaměstnavatel PRIM s.r.o., resp. správce konkursní podstaty úpadce PRIM s.r.o.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací ([§ 10a](#) o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti usnesení odvolacího soudu ze dne 16.3.2010 č.j. 20 Co 521/2007-210 bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení [§ 240 odst. 1](#) o.s.ř. a že jde o dovolání přípustné podle ustanovení [§ 239 odst. 2 písm. b\)](#) o.s.ř., přezkoumal věc bez nařízení jednání ([§ 243a odst. 1](#) věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle ustanovení [§ 172](#) zákona č. [65/1965 Sb.](#), zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31.12.2006 (dále jen "zák. práce") zaměstnanec odpovídá zaměstnavateli za škodu, kterou mu způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.

Podle ustanovení [§ 420 odst. 1](#) občanského zákoníku každý odpovídá za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti.

Odpovědnost za škodu má povahu pracovněprávního nároku podle ustanovení [§ 172](#) zák. práce, jen jestliže ji zaměstnanec způsobil zaměstnavateli při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s tím, tedy, jinak řečeno, jestliže ji zaměstnavateli způsobil jeho zaměstnanec při činnosti prováděné v mezích plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Vznikla-li škoda porušením právní povinnosti jinak, řídí se odpovědnost za škodu ustanovením [§ 420 odst. 1](#) občanského zákoníku, i kdyby škůdce byl zaměstnancem poškozeného.

Podle ustálené judikatury soudů (srov. například stanovisko občanskoprávního kolegia býv. Nejvyššího soudu ze dne 18.10.1970 zn. Cpj 87/70, které bylo uveřejněno pod č. 55 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1971) je v mezích plnění pracovních úkolů a přímé souvislosti s ním taková činnost zaměstnance, která nepostrádá místní, časový a věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů. Uvedená kritéria přitom nemají stejný význam; rozhodující je věcný (vnitřní účelový) vztah, tj. vztah k činnosti, již byla způsobena škoda, k pracovním úkolům. Ve své podstatě jde o posouzení, zda při činnosti, již byla způsobena škoda, zaměstnanec sledoval z objektivního i subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů.

Pro závěr, zda odpovědnost za škodu má povahu pracovněprávního nebo občanskoprávního nároku, není samo o sobě významné, zda zaměstnanec porušil povinnosti, uložené mu zákoníkem práce nebo jinými právními předpisy. Porušení povinností (zaviněným jednáním) ze strany škůdce je předpokladem jak pro vznik odpovědnosti za škodu podle ustanovení [§ 420 odst. 1](#) občanského zákoníku, tak i pro odpovědnost zaměstnance za škodu podle ustanovení [§ 172](#) zák. práce. Významným v tomto směru není, který právní předpis ukládá škůdci povinnost, jejímž porušením vznikla škoda, ale jen to, zda činnost, kterou byla zaměstnancem způsobena škoda jeho zaměstnavateli, postrádá či nepostrádá místní, časový a zejména věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů škůdce.

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci zjištěno, že žalovaný způsobil (měl podle žalobních tvrzení způsobit) škodu svému zaměstnavateli tím, že v rozporu s dodatkem k pracovní smlouvě ze dne 1.2.1998, v němž se zavázal, že "neбудe uzavírat vlastní jménem nebo na vlastní účet smlouvy o obdobné nebo shodné činnosti, ohledně které je uzavřena pracovní smlouva", v období od druhé poloviny roku 2000 do 4.10.2001 "realizoval jako soukromý podnikatel fyzická osoba obchody na vlastní účet, zajistil popotávané obchody na vlastní účet u zahraničních dodavatelů, nechal je dovézt do České republiky a prodal je buď přímo sám či prostřednictvím dalšího zprostředkovatele odběratelům, mezi něž patřil i jeho zaměstnavatel". Pravomocným rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 23.2.2005 č.j. 9 T 13/2004-522 ve znění rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6.9.2005 sp. zn. 3 To 38/2005 byl žalobce za toto jednání uznán vinným spláchním trestného činu zneužívání informací v obchodním styku podle ustanovení [§ 128 odst. 1 a 3](#) trestního zákoníku, neboť "v úmyslu opatřit sobě prospěch neoprávněně užil informace dosud nikoli veřejně přístupné, které získal z důvodu svého zaměstnání, jejichž zveřejnění podstatně ovlivňuje rozhodování v obchodním styku, a uskutečnil smlouvy na trhu zboží a tímto činem získal značný prospěch".

Jestliže žalovaný uzavíral některé obchody s odběrateli (zaměstnavatele) jako soukromý podnikatel fyzická osoba a na vlastní účet "v úmyslu opatřit sobě prospěch", je podle názoru dovolacího soudu nepochybné, že tím nesledoval z objektivního ani ze subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů u svého zaměstnavatele, ale výlučně "vlastní prospěch", a že tedy touto činností jednoznačně vybočil z mezí plnění pracovních úkolů (přímé souvislosti s ním). Okolnost, že touto činností porušil (také) své povinnosti z pracovního poměru, je tu nepodstatná; rozhodující je, že žalovaný jednáním, z něhož jeho zaměstnavateli vznikla škoda, nesledoval plnění pracovních úkolů, ale jen "svoje zájmy", a že tu proto chybí věcný (vnitřní účelový) vztah k plnění pracovních úkolů. Žalobce proto důvodně dovozuje, že pohledávka za žalovaným nemá povahu pracovněprávního, ale občanskoprávního nároku, a že je proto způsobilá být postoupena na jiného.

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu ze dne 16.3.2010 č.j. 20 Co 521/2007-210 není správné. Nejvyšší soud České republiky proto podle ustanovení [§ 243b odst. 2](#) části věty za středníkem o.s.ř. napadené usnesení, jakož i akcesorický (a dovoláním také napadený) rozsudek odvolacího soudu ze dne 16.3.2010 č.j. 20 Co 5/2010-213 a rozsudek soudu prvního stupně ze dne 13.5.2008 č.j. 4 C 152/2006-160 ([§ 242 odst. 2](#) o.s.ř.), zrušil a věc podle ustanovení [§ 243b odst. 3](#) věty první o.s.ř. vrátil odvolacímu soudu (Krajskému soudu v Hradci Králové) k dalšímu řízení.

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení ([§ 226 odst. 1](#), [§ 243d odst. 1](#) část věty za středníkem a věta druhá o.s.ř.).

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 20. září 2011

JUDr. Ljubomír Drápal

předseda senátu